

CONDIȚII PENTRU ANTREPRENORIALUL MIC ȘI MIJLOCIU ÎN REPUBLICA MOLDOVA: OBSTACOLE ȘI OPORTUNITĂȚI DE ÎMBUNĂȚIRE

*Alexandra NOVAC,
cerc. șt., IEFS
Natalia VINOGRADOVA,
dr., cerc. șt. sup., IEFS*

Abstract. New technologies and better access to global markets provide the opportunities' growth for the business. At the same time, the competitiveness' growth, emphasis on a quality, pressing demand for less costs and other factors represent major challenges for the entrepreneurship. For small and medium-sized enterprises (SME) these challenges are of larger importance, as SME face a lack of resources to a greater degree and are of lower capacities to solve sharp problems of a running business. The importance of the sector and existing restrictions of SME were recognized by the governments of most of the countries, so an important goal for policies is to ensure conditions for better SME's development.

Întreprinderile mici și mijlocii (IMM) din Moldova au un rol important în economia țării. Potrivit datelor statisticii oficiale, ponderea lor constituie 98% din toți agenții economici, în anul 2010 IMM au produs 37% din total cifra de afaceri, 41,4 % profit. În acest sector sunt ocupați 59% din total salariați pe republică. Din totalul acestor întreprinderi, 96,5% constituie întreprinderi mici și micro și doar 3,5% sunt întreprinderi de talie mijlocie.

Totuși, rezervele colosale ale sectorului IMM sunt insuficient exploatate. Există mulți factori care împiedică dezvoltarea sectorului IMM. În acest articol, autorii și-au propus să analizeze problemele cu care se confruntă businessul mici și mijlociu din Moldova, având la bază rezultatele diferitor proiecte, publicații, materiale recente.

Conform raportului OECD “Încurajând dezvoltarea sectorului IMM” derulat în anul 2010, se menționează că în R.Moldova statul nu acordă un sprijin suficient susținerii întreprinderilor mici și mijlocii, care pot contribui semnificativ la creșterea economiei naționale. Cât privește barierele întâlnite de IMM în calea dezvoltării businessului, în raport se arată că o problemă serioasă pentru întreprinderi este accesul la resursele financiare, dificultatea de a contracta un credit de la bancă, dacă întreprinderea nu prezintă garanțiile cerute. În această privință, experții de la OECD propun unele recomandări, și anume, să fie revăzute schemele de garantare a creditelor, pentru a oferi IMM-urilor un acces mai larg la creditare. Dat fiind faptul că instituțiile de microfinanțare nu pot acoperi necesarul de resurse financiare a IMM, iar băncile sunt

rezervate în creditarea IMM-urilor, experții sugerează studierea altor surse, cum ar fi: business angels, leasingul industrial și financiar sau factoring-ul.

Raportul OECD identifică patru activități esențiale, ce urmează a fi întreprinse de Guvernul Moldovei pentru susținerea competitivității sectorului IMM, și anume:

1. adaptarea continuă a politicilor de suport al IMM-urilor,
2. îmbunătățirea accesului la finanțare, urmând calea începută de Guvern, prin dezvoltarea fondului de garantare a creditelor și biroului istoriilor de credite,
3. revizuirea politicilor de inovare, pentru stimularea inovării și a creșterii competitivității sectorului businessului mic și mijlociu,
4. consolidarea dialogului dintre Guvern și IMM-uri.

În raport se mai menționează că o dată ce și-au inițiat afacerea, antreprenorii sunt lăsați să se descurce cum pot, politica guvernamentală în domeniul IMM neprevăzând nici un instrument eficient de oferire de consultanță pentru aceste întreprinderi.

Cât privește politica în domeniul inovării, experții de la OECD recomandă ca eforturile să fie mutate de pe susținerea utilizării inovațiilor autohtone pe transferul tehnologic și îmbunătățirea capacității de absorbție a tehnologiilor. Specialiștii de la OECD consideră că restanțele majore ale autorităților ar fi consolidarea statului de drept, îmbunătățirea sistemului judiciar și lupta eficientă cu corupția [5].

Identificării problemelor cu care se confruntă întreprinderile sectorului IMM în R. Moldova, i-a fost dedicat un studiu realizat de Asociația antreprenorilor și angajatorilor din Moldova în lunile noiembrie-decembrie 2010 [7].

Potrivit rezultatelor acestei anchete, problemele principale cu care se confruntă majoritatea antreprenorilor, sunt: situații dificile întâlnite în gestionarea afacerii (98% din respondenți); corupție (97%); legislația imperfectă (95%); accesul limitat la credite bancare (89%); instabilitatea politică din țară (88%); schimbări frecvente în legislație (87%); inspecția organelor de control (79%).

În corespundere cu acest studiu, dificultatea în gestionarea afacerilor, are o legătură directă cu fenomenul corupției. Corupția subminează bazele unei economii de piață, sperie potențialii investitori, astfel se creează obstacole în dezvoltare afacerilor. În același timp, de multe ori darea de mită, potrivit opiniei respondenților, rămâne unicul mod pentru antreprenori de a-și rezolva problemele. 84 la sută din cei intervievați au admis că au dat mită (în anumite situații).

De asemenea, în lista problemelor cu care se confruntă au fost indicate de către antreprenori inspecțiile numeroase ale organelor de control (79 %).

Pe lângă problemele indicate, un obstacol important pe care l-au indicat antreprenorii este lipsa unei forțe de muncă calificate (85% din respondenți). Antreprenorii sunt nemulțumiți și de faptul că universitățile produc specialiști care sunt prost pregătiți. Cu toate acestea, potrivit antreprenorilor, aceștia nu doresc să investească în dezvoltarea profesională a angajaților, motivând acest lucru prin faptul că după ce angajații sunt instruiți, aceștia pleacă [7].

În scopul cercetării situației actuale și identificării perspectivelor de dezvoltare a businessului în țară, IEFS cu sprijinul Ministerului Economiei a realizat în luna mai 2011 un sondaj anonim în rândul antreprenorilor, reprezentând diferite sectoare ale economiei, la care au participat 107 respondenți din 22 raioane ale țării, inclusiv mun. Chișinău, UTA Găgăuzia [3].

Cercetarea dată a confirmat că problema de bază a IMM-urilor din Moldova este accesul limitat la resursele financiare (78,3% dintre respondenți se confruntă cu această problemă). Următoarele probleme, după importanță, cu care se confruntă antreprenorii, țin de echipament, tehnologii (42,5%), personal (33,0%) și materia primă, materiale (20,8%). Relativ, mai puțin acute au fost menționate problemele ce țin de informație (16,0%) și imobil (12,3%).

Problema resurselor financiare ține, în primul rând, de accesul limitat al IMM-urilor la creditele bancare. Astfel, 81,4% din antreprenorii chestionați s-au confruntat cu insuficiența resurselor financiare din cauza ratei înalte a dobânzii, procedura costisitoare de perfectare a creditului. Pentru 55,9% din respondenți, un obstacol în obținerea resurselor financiare îl constituie procedura îndelungată și dificilă de obținere a creditului, iar pentru 49,0% - teama de riscul nerambursării creditului.

Cauzele indicate de antreprenori, cu privire la problemele IMM, ce țin de utilajul de producere și tehnologii, se referă la prețurile mari la noile echipamente și tehnologii (72,0% din respondenți), procedura dificilă și costisitoare de obținere a creditelor pe termen lung (57,0%) și gradul înalt de uzură a echipamentului (26,2%).

Caracterizând problema privind personalul, antreprenorii au indicat asupra lipsei/ insuficienței calificării profesionale (50,9%), căutarea dificilă a cadrelor necesare (41,5%) și cheltuieli mari cu retribuirea muncii personalului (34,9%).

Principala cauză a apariției problemei privind materia primă și materialele se referă la prețurile înalte a acestora (80,8% respondenți), care se intersectează într-o oarecare măsură cu insuficiența resurselor financiare. De asemenea, a fost menționată și calitatea joasă a materiei prime și materialelor (41,3%) și într-o măsură mai mică s-a indicat asupra lipsei materiei prime și materialelor pe piața internă (17,3%).

În afară de problemele indicate, pe care le-am putea atribui la problemele „interne” ale întreprinderilor sectorului IMM, e necesar de menționat și problemele „externe” ce se referă la condițiile mediului de afaceri. Astfel, cele mai acute probleme „externe” se referă la birocrăție și corupție (pentru 82,8% din antreprenori aceasta reprezintă o problemă semnificativă), influența economiei tenebre asupra businessului (73,3%), nivelul cererii pe piața internă (72,5%). De asemenea, o problemă esențială pentru mai mult de jumătate din numărul de antreprenori chestionați (58,8%) este lipsa credibilității dintre mediul de afaceri și autorități. Acest fapt, poate fi o dovadă a dorinței unor antreprenori de a soluționa unele probleme acute în cooperare cu autoritățile [3].

Studierea mai multor surse a scos în evidență că, într-adevăr, una din problemele majore ale IMM este lipsa resurselor financiare.

Datorită lipsei de facilități de credit specifice microîntreprinderilor și întreprinderilor mici, aproximativ 85 la sută din investițiile în întreprinderile mici trebuie să fie finanțate din resursele proprii ale întreprinzătorului și din propriile lichidități interne, față de un procent de 66% în țările din vest [1].

Cu toate că în ultimii ani, cu excepția perioadei de criză, volumele creditelor bancare au sporit impresionant, IMM-urile nu au beneficiat într-o măsură foarte mare de această creștere. Conform datelor Organizației pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Moldova (ODIMM), în anul 2009 IMM-urile din Republica Moldova au beneficiat de credite în valoare de 7540,9 mil. lei, sau doar 31,45% din totalul creditelor pe economie, cu 1267 mil. lei sau 3,65 puncte procentuale mai puțin decât în anul 2008. Oamenii de afaceri din acest sector susțin că obținerea creditelor bancare rămâne o problemă pentru întreprinderile mici și mijlocii [6].

Ca o alternativă pentru creditele bancare este sectorul instituțiilor de micro-finanțare, sectorul de leasing, însă acestea duc lipsă de resurse necesare pentru creditare și sunt dependente de resursele bancare, iar acest fapt face ca oferta la prețul creditelor lor să fie mai mare decât cele bancare. Astfel, ponderea creditelor acordate de sectorul microfinanțării este neînsemnată în raport cu finanțarea bancară.

Cu toate că organizațiile donatoare internaționale, instituțiile financiare internaționale și agențiile de dezvoltare internaționale propun un șir de programe de susținere a sectorului IMM din R.Moldova (PNAET, RISP II, etc.), acestea nu acoperă necesarul de resurse financiare.

În țările dezvoltate o altă sursă de finanțare decât cea bancară o constituie capitalul de risc, însă, cu părere de rău, în R. Moldova piața de capital este practic nefuncțională, iar capitalul de risc este inexistent (cu excepția produsului respectiv oferit de organizația de microfinanțare “Microinvest”) [6].

Conform unei analize cu privire la finanțarea IMM din Moldova, prezentate în cadrul mesei rotunde „Dezvoltarea potențialului sectorului IMM din Moldova” s-a menționat că lipsa accesului IMM-urilor la finanțe în Moldova trebuie discutat la 2 nivele:

- Probleme generale legate de sectorul bancar;
- Probleme specifice pentru IMM în ceea ce privește obținerea finanțării.

Potrivit expertului străin ar fi necesar utilizarea unor tehnologii specializate de creditare a IMM bazate pe o abordare diferită de cea utilizată la creditarea companiilor mai mari [2].

În condițiile economiei de piață pentru o creștere economică durabilă întreprinderile mici și mijlocii necesită noi forme organizaționale, abordări și elaborări pentru atingerea competitivității atât la nivel național, cât și internațional, activizării activității inovaționale, care este un indicator principal al economiei inovaționale.

Într-un studiu realizat asupra statelor CSI [8], este analizată problema elaborării inovațiilor în întreprinderile sectorului IMM. Printre obstacolele majore în calea IMM-urilor cu o componentă mai accentuată a activității inovatoare, potrivit experților, se numără: existența unor domenii mai profitabile pentru investirea de capital; lipsa de resurse financiare proprii și accesul limitat la credite; risc ridicat caracteristic activității inovaționale; termenul lung de recuperare a costurilor inovației, barierele birocratice, incertitudinea reușitei produsului propus, etc.

O activitate inovațională mai intensă a IMM-ilor pune noi cerințe pentru formarea personalului competent, capabil să genereze cunoștințe noi, să ia decizii corecte cu privire la implicarea lor în activitatea economică. Acest lucru este deosebit de important pentru IMM-uri, a căror capacitate de a atrage personal competent este limitat, iar inventatorul, managerul și executorul este adesea o singură persoană. Formarea specialiștilor pentru sfera de inovare implică nu numai dezvoltarea unor abilități de creare de noi cunoștințe, dar, de asemenea, competențe în gestionarea procesului utilizării comerciale a acestora.

În general, volumul finanțării pentru știință și inovare în Moldova sau țările CSI nu corespunde tendințelor mondiale, potrivit cărora acestea ar trebui să aspire la 3% din PIB. În țările dezvoltate, finanțarea activităților de inovare se face, în principal din surse private.

În statele cu un climat inovațional mai puțin favorabil, cu o motivație joasă a participării capitalului privat în finanțarea activității științifice și inovaționale, caracteristice pentru țările din spațiul CSI, inclusiv Moldova, statul este cel care suportă povara cheltuielilor pentru cercetare-dezvoltare.

Cu părere de rău, în Moldova, piața inovațiilor și cea a proprietății intelectuale, în general, nu a apărut ca atare sau este subdezvoltată, ceea ce împiedică integrarea produselor inovaționale în circuitul economic bazat pe principii de piață.

Concluzii

IMM joacă un rol important în economia țării. Materialele studiate au scos în evidență un șir de obstacole cu care se confruntă IMM-urile din Moldova.

Crearea unor condiții prielnice pentru activitatea întreprinderilor mici și mijlocii este vitală pentru asigurarea creșterii competitivității. Însă, pentru a iniția o afacere sau pentru a dezvolta afacerea, antreprenorii au nevoie de bani, și, în cele mai multe cazuri, obținerea finanțării constituie o dificultate majoră întâmpinată de IMM-uri. Prin urmare,

potrivit multor studii, accesul limitat la resursele financiare, dificultatea de a contracta un credit de la bancă reprezintă una dintre cele mai serioase probleme pentru IMM. IMM-urile de cele mai multe ori nu pot îndeplini cerințele privind gajul, impuse de către bănci. De asemenea, o problemă la obținerea creditului este lipsa unor cunoștințe de bază în domeniul businessului, evidență financiară mai puțin calitativă, fapt care, de asemenea, îngreunează obținerea unui credit bancar.

O altă problemă pentru antreprenorii locali o constituie fenomenul corupției. Acesta subminează bazele unei economii de piață, sperie potențialii investitori, astfel se creează obstacole în dezvoltare afacerilor. În acest sens, e necesar de a intensifica lupta împotriva corupției, creând condiții care descurajează luarea de mita, de a asigura îndeplinirea calitativă și conștiincioasă de către funcționari a obligațiilor sale.

De asemenea, în lista problemelor cu care se confruntă au fost indicate de către antreprenori inspecțiile numeroase ale organelor de control. Lipsa specialiștilor calificați constituie, de asemenea o problemă gravă, care se reflectă negativ asupra dezvoltării afacerilor.

Pentru Moldova problemele elaborării și implementării inovațiilor au o importanță deosebită. Acest lucru se datorează atât problemelor cunoscute ale sectorului businessului mic și mijlociu (accesul limitat la diferite tipuri de resurse), dar de asemenea, și necesității întreprinderilor de a importa materia primă, piața internă îngustă. O soluție posibilă a intensificării businessului inovațional este stimularea cooperării cu universitățile și cu institutele de cercetare, care poate constitui un factor important și din perspectiva dezvoltării infrastructurii de afaceri, prin accesul la servicii de consultanță, prin proiecte comune.

Bibliografia

1. Analiza pieței serviciilor de microfinanțare din Moldova în anul 2008. Business Intelligent Services, Chișinău, 2009. – 19 p. [online]. Accesibil pe Internet: URL: http://www.bis.md/pdf/SF_Microfinantare_2008.pdf
2. Kirchner, R.; Giucci, R. SME Finance in Moldova. Analysis and Policy Recommendations. German Economic Team Moldova: Round Table “Unlocking the Potential of the SME Sector in Moldova”, Chișinău, 21 septembrie 2010. [online]. Accesibil pe Internet: URL: <http://www.get-moldova.de/download/policybriefings/2010/pb2010e04.pdf?PHPSESSID=46d4a6ad9db25b25364120f96438e409>
3. Principalele bariere în activitatea întreprinderilor. Rezultatele anchetelor prin sondaj din cadrul proiectului instituțional de cercetare „Analiza formelor existente de organizare a dialogului dintre IMM și organele administrației publice, identificarea mecanismelor de consolidare a acestui dialog la diferite nivele de administrare”, IEFS, 2011. Directorul proiectului Dr. E.Aculai.
4. Relansăm Moldova. Prioritățile de dezvoltare pe termen mediu. Raport pentru ședința Grupului Consultativ de la Bruxelles, 24 martie 2010 [online]. Accesibil pe Internet: <http://www.ncu.moldova.md/userfiles/file/Relansam%20Moldova%202010-2013.pdf>
5. Republic of Moldova: Fostering small and medium sized company development would boost economic growth. OECD [online]. Accesibil pe Internet: URL: http://www.oecd.org/document/40/0,3746,en_35424885_35425104_47372520_1_1_1_1,00.html
6. Tornea I. Finanțarea IMM-urilor în Republica Moldova. În: Politici publice, nr. 1, 2011, Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”. – 43 p.
7. Дрелинский, В. Презентация результатов анонимного анкетирования представителей малых и средних предприятий РМ о проблемах национального бизнеса и путях его дальнейшего развития. Ассоциация предпринимателей и работодателей Молдовы, 16 февраля 2011. [online]. Accesibil pe Internet: URL: <http://aprm.md/>
8. Рекомендации по усилению роли малых и средних инновационных предприятий в странах содружества независимых государств. Всемирная Организация Интеллектуальной Собственности. – 45 p. [online]. Accesibil pe Internet: http://www.wipo.int/export/sites/www/dcea/ru/pdf/tool_6.pdf